

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Юридичний факультет
Кафедра конституційного і адміністративного права

УЗГОДЖЕНО
Декан ЮФ

Володимир НІКІТІН

«27» 06 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

Анатолій ПОЛУХІН

«03» 07 2023 р.

Система менеджменту якості

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Верховенство права»

Освітньо-професійна програма: «Правознавство»

Галузь знань: 08 «Право»

Спеціальність: 081 «Право»

Форма навчання	Сем .	Усього (год. /кредитів ECTS)	ЛКЦ	ПР.З	Л.З	СРС	ДЗ / РГР /К.р	КР / КП	Форма сем. контролю
Денна:	1	105/3,5	17	17	-	71	1дз – 1 с	-	екзамен 1с
Заочна	1	105/3,5	10	8	-	87	1 к –1 с	-	екзамен 1с

Індекс: РМ-9-081/22-2.1.3

Індекс: РМ-9-081з/22-2.1.3

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.02-02-2023
		стор. 2 з 13	

Робочу програму навчальної дисципліни «Верховенство права» розроблено на основі освітньо-професійної програми «Правознавство», навчальних та робочих навчальних планів № НМ-9-081/22, № РМ-9-081/22, № НМ-9-081з/22, № РМ-9-081з/22 підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 081 «Право» та відповідних нормативних документів.

Робочу програму розробили:
доцент кафедри конституційного
і адміністративного права Людмила ЧУЛІНДА

доцент кафедри конституційного
і адміністративного права Людмила ШАПЕНКО

Робочу навчальну програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри конституційного і адміністративного права, протокол № 15 від "10" "11" 2022 р.

Завідувач кафедри Ірина УСТИНОВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри за спеціальністю 081 «Право» за освітньо-професійною програмою «Правознавство» – кафедри господарського, повітряного та космічного права, протокол № 17 від «21» "11" 2022 р.

Гарант освітньо-професійної програми Ростислав КАЛЮЖНИЙ

Завідувач кафедри Любов НЕЦЬКА

Робочу навчальну програму обговорено і схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради юридичного факультету, протокол № 10 від «08» "12" 2022 р.

Голова НМРР Вадим ВИШНОВЕЦЬКИЙ

Рівень документа – 3б
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Пояснювальна записка	4
1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни	4
1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна	4
1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна	5
1.4. Міждисциплінарні зв'язки	5
2. Програма навчальної дисципліни	6
2.1. Зміст навчальної дисципліни	6
2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного модуля	7
2.3. Тематичний план	9
2.4. Завдання на контрольну (домашню) роботу (ЗФН)	10
2.5. Перелік питань для підготовки до контрольної роботи	11
2.6. Зразки завдань до МКР	16
2.7. Перелік питань для підготовки до екзамену	18
2.8. Зразок екзаменаційного білету	21
3. Навчально-методичні матеріали з дисципліни	22
3.1. Методи навчання	22
3.2. Рекомендована література (базова і допоміжна)	22
3.3. Інформаційні ресурси в Інтернет	23
4. Рейтингова система оцінювання набутих студентом знань та вмінь	24

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 2 з 13	

ВСТУП

Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права» розроблено на основі «Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми навчальної дисципліни денної та заочної форм навчання», затверджених наказом ректора від 29.04.2023 № 249/од, та відповідних нормативних документів.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

2. 1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни.

3. **Місце навчальної дисципліни** полягає в тому, що вона є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі права.
4. **Метою навчальної дисципліни** є сприяння набуттю студентами вміння не тільки здобути концептуальні знання з верховенства права, а й орієнтуватися в тих нагальних проблемах, які існують у сфері правового регулювання суспільних відносин.
5. **Завданнями навчальної дисципліни є:**
 - сформувати відповідний рівень загального світогляду майбутнього юриста;
 - озброїти його теоретичними правовими знаннями та вміннями;
 - забезпечити готовність майбутніх юристів щодо практичного використання отриманих знань та вмінь;
 - прищепити повагу до права.

1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна:

Верховенство права є центральним елементом сучасної правової системи, орієнтованої на цінності прав людини, принципи правової визначеності, обмеженості та підзвітності інститутів публічної влади, ідеали конституціоналізму й демократії. Просування верховенства права в сучасному світі є однією з головних місій правничої освіти, оскільки вона формує уявлення про належні принципи функціонування правової системи, дозволяє студентам-правникам осмислити принципи й закономірності розвитку права. Це зумовлює унікальний статус верховенства права як стратегічного елемента професійної підготовки юристів, адже теоретична й практична проблематика верховенства права передбачає осмислення та засвоєння широкого кола знань в царині правової філософії, теорії права та конституціоналізму.

Метою вивчення дисципліни є формування сучасної правосвідомості майбутніх правників, що ґрунтується на осмисленні права як духовного феномену, що охоплює набуту систему людських цінностей, як антипод свавілля, зокрема з боку держави, її органів та посадових осіб.

Вивчення верховенства права передбачає всебічне дослідження наукових проблем, аналіз наукових дискусій з окремих питань, висвітлених у монографіях або в наукових

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 3 з 13	

юридичних журналах, де містяться не лише нові теоретичні висновки, але й детальне наукове обґрунтування рекомендацій для державно-правової практики.

Опрацювання текстів нормативно-правових актів України, рішень Європейського Суду з прав людини, Конституційного Суду України, обговорення статей теоретиків права в юридичних журналах розширить знання майбутніх правознавців, буде надійним підґрунтям фахових знань, необхідних у всіх сферах юридичної діяльності.

Таким чином, методично рекомендованим є викладання дисципліни з верховенства права в рамках освітнього рівня магістра права. Проблеми верховенства права вимагають наявності комплексних знань з національного й міжнародного права, а також навичок роботи з академічними текстами й правовими актами різних юрисдикцій.

Завдання курсу полягає в тому, щоб озброїти студентів методологією пізнання права в умовах зростання інформації та постійного ускладнення законодавства, прищепити їм навички сучасного юридичного мислення, які б дозволили систематизувати одержані ними знання з галузевих юридичних наук та вірно орієнтуватися у пошуках права та утвердженні його верховенства в майбутній практичній діяльності.

1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні набути такі компетентності в сфері верховенства права, які дозволяють формувати додаткові знання у сфері верховенства права, обмінюватися думками щодо основних проявів верховенства права, матимуть змогу вдосконалювати свої знання та вміння щодо наукових досліджень з відповідної тематики:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність працювати в команді;
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- цінування та повага різноманітності і мультикультурності;
- прагнення до збереження навколишнього середовища;
- знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, Конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод, практики Європейського суду з прав людини, міжнародних стандартів і рекомендацій Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), Конвенції про міжнародну цивільну авіацію;
- здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, зокнайменше з таких галузей права, як: конституційне право, міжнародне право;

- знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права;
- здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції;
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
- володіти: навичками роботи з міжнародними документами та нормативно-правовими актами України з метою правильного аналізу законодавства, а також правозастосування та правореалізації; прийомами пошуку та збору необхідної інформації з метою обґрунтування власної позиції з певного теоретичного та практичного питання.

Очікуваними результатами вивчення курсу з питань верховенства права передбачається здатність студентів:

- сприймати події й проблеми суспільного життя в державі через призму поваги до верховенства права;
- аргументувати правову цінність принципу верховенства права для функціонування та розвитку демократичних суспільств;
- аналізувати вимоги й стандарти верховенства права у правотворчій та правозастосовній діяльності;
- оцінювати офіційні правові практики з погляду міжнародних стандартів верховенства права;
- вибудовувати системні зв'язки між верховенством права, правами людини та конституціоналізмом.

Вивчення курсу «Верховенство права» сприятиме тому, щоб студенти володіли високою правовою культурою.

Дана дисципліна передбачає широке застосування міждисциплінарного підходу до його вивчення.

Навчальна дисципліна «Верховенство права» базується на знаннях таких дисциплін, як: «Конституційне право України», «Основи права ЄС», «Міжнародне публічне право», «Міжнародні стандарти захисту прав людини» та галузеві юридичні дисципліни.

1.4. Міждисциплінарні зв'язки.

Дана дисципліна базується на знаннях таких дисциплін, як «Теорія держави і права», «Історія держави і права України», «Міжнародні стандарти прав людини та практика ЄСПЛ», «Основи права Європейського Союзу».

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Зміст навчальної дисципліни

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з 1 навчального модуля, а саме: «Верховенство права», який є логічно завершеним, самостійним, цілісною частиною навчальної дисципліни, засвоєння якого передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до модуля

Інтегровані вимоги модуля №1:

Знати: основні положення принципу верховенства права систему і зміст, історію та концепції верховенства права; нормативне його закріплення в законодавстві України; механізм реалізації та захисту конституційно-правових норм та інститутів; джерела, структуру і місце навчальної дисципліни в системі національного права; новітні підходи науки; особливості застосування принципу верховенства права.

Вміти: аналізувати норми різних конституційно-правових актів; синтезувати міжнародно-правові акти та положення внутрішнього конституційного законодавства; застосовувати нормативну базу з для вирішення науково-практичних завдань; застосовувати загальнотеоретичні знання принципу верховенства права, враховуючи практику Європейського Суду з прав людини.

Модуль №1 «Верховенство права»

Тема 1: Принцип верховенства права у системі загальноправових принципів.

Мета вивчення: Розкрити зміст та поняття принципів у праві, охарактеризувати риси принципів права.

Провідна ідея: Основне призначення принципу верховенства права полягає у забезпеченні свободи та прав людини, насамперед у її відносинах з державною владою та державними органами.

Основні проблеми: Витоки ідеї верховенства права. Поняття принципів у праві. Об'єктивне та суб'єктивне право. Характерні риси принципів права.

Ключові поняття: ідея верховенства права, три основні принципи А.Дайсі, принципи права, особиста недоторканність людини, право на свободу, об'єктивне право, суб'єктивне право, загальнолюдські цінності.

Тема 2.Право і закон: співвідношення понять

Мета вивчення: Розкрити підходи до розуміння співвідношення права і закону.

Провідна ідея: Право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори.

Основні проблеми: Два підходи до розуміння співвідношення права і закону. Проблема критеріїв правового закону. Співвідношення принципу верховенства права і принципу верховенства закону. Категорія справедливості як критерій правового закону ідеї та ідеали як критерії правового закону, концепції правового і неправового закону.

Ключові поняття: правовий закон, «загальна воля», «правовий ідеал», проблема якості закону, принцип верховенства закону, принцип верховенства права, принцип справедливості.

Тема 3. Верховенство права як основоположний принцип правової системи України

Мета вивчення: Проаналізувати історію виникнення та розвитку правової держави

Провідна ідея: У правовій державі діяльність політичної влади заснована на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенстві права і взаємній відповідальності особи і держави.

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 6 з 13	

Основні проблеми: Історія виникнення та розвитку правової держави. Поняття та ознаки правової держави. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві. Принцип взаємної відповідальності особи та держави. Вислів Протагора: «Людина є мірою усіх речей».

Ключові поняття: правова держава, поліцейська держава, людина є мірою усіх речей, цінність права.

Тема 4. Принцип верховенства права і права людини

Мета вивчення: Розкрити принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина.

Провідна ідея: Основне місце в принципі верховенства права посідає пріоритет саме прав і свобод людини і громадянина

Основні проблеми: Принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина. Поняття прав і свобод людини та громадянина. Класифікація конституційних прав і свобод людини та громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина та держави. Класифікація конституційних прав і свобод та обов'язків людини і громадянина

Ключові поняття: права, свободи, обов'язки, природні права, громадянські права та свободи, політичні права та свободи, економічні права та свободи, соціальні права та свободи, культурні права і свободи, взаємна відповідальність особи і держави.

Тема 5. Гарантії забезпечення принципу верховенства права в Україні

Мета вивчення: Проаналізувати загальні та спеціальні юридичні гарантії забезпечення принципу верховенства прав в Україні, наявність ефективних механізмів контролю.

Провідна ідея: Гарантії забезпечення принципу верховенства права являють собою систему соціально-економічних, моральних, політичних умов, засобів і способів, що забезпечують їх активну реалізацію, охорону та надійний захист.

Основні проблеми: Загальні гарантії: а) економічні, б) політичні, в) духовні. Спеціально-юридичні гарантії. Наявність ефективних механізмів контролю за відповідністю законодавства Конституції України та міжнародним пактам про права людини. Міжнародно-правові гарантії. Ефективні механізми контролю за відповідністю законодавства України міжнародно-правовим документам про права людини.

Ключові поняття: загальні гарантії, спеціально-юридичні гарантії, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, міжнародно-правові гарантії, Європейський суд з прав людини, конституційна скарга.

Тема 6. Принцип верховенства права в документах міжнародних організацій

Мета вивчення: проаналізувати проголошення принципу верховенства права в документах міжнародних організацій.

Провідна ідея: міжнародно-правові стандарти про права людини відображені у міжнародно-правових актах.

Основні проблеми: Принцип верховенства права в актах ООН: закріплення верховенства права у Статуті ООН, Загальній декларації прав людини; тлумачення принципу верховенства права Міжнародною комісією юристів. Верховенство права у Конвенції про міжнародну цивільну авіацію. Внесок Ради Європи в утвердження принципу верховенства права: закріплення принципу верховенства права у Статуті Ради Європи; Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і протоколів до неї як інструмент забезпечення верховенства права; тлумачення та застосування принципу верховенства права

Європейським Судом з прав людини. Принцип верховенства права в актах Європейського Союзу: закріплення принципу верховенства права у Договорі про заснування Європейських Спільнот 1957 р., Договорі про заснування ЄС 1992 р., Лісабонському договорі 2007 р.; забезпечення верховенства права як критерій вступу до ЄС (Копенгагенські критерії).

Ключові поняття: Статут ООН, Міжнародна комісія юристів, критерії вступу до ЄС, міжнародні стандарти прав людини, акти ООН у сфері прав людини, європейські стандарти прав людини, Статут Ради Європи.

Тема 7. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні. Вимоги верховенства права.

Мета вивчення: проаналізувати особливості реалізації вимог верховенства права у правотворчій, правозастосовній та судовій сферах.

Провідна ідея: Актуальним для України є створення нових механізмів контролю за владою з боку суспільства.

Основні проблеми: встановлення конституційної відповідальності вищих посадових осіб держави. Підпорядкування держави суспільству. Проблеми реалізації принципу верховенства права у правотворчій, правозастосовній та судовій сфері. Загальна характеристика вимог верховенства права. Характеристика інститутів, що забезпечують виконання вимог верховенства права. Євросуд і Конституційний Суд України: порівняння інтерпретацій.

Ключові поняття: підпорядкування держави суспільству, контроль за владою з боку суспільства, конституційна відповідальність вищих посадових осіб держави, прорахунки у правотворчій діяльності, обмеження дискреційних повноважень, категорія справедливості.

Тема 8. Юридичні позиції Конституційного Суду України

Мета вивчення: проаналізувати поняття юридичних позицій Конституційного Суду України та їх значення для врахування в аналізі відповідних законодавчих норм та у правозастосуванні.

Провідна ідея: юридичні позиції Конституційного Суду України забезпечують верховенство права та найвищу юридичну силу Конституції України

Основні проблеми: поняття юридичних позицій Конституційного Суду України, каталог юридичних позицій Конституційного Суду України, що розміщений на офіційному сайті Конституційного Суду України, загальнообов'язковість юридичних позицій, наукове підґрунтя юридичних позицій, юридичні позиції Конституційного Суду України щодо верховенства права, відновлення порушених конституційних прав і свобод, можливості змінити юридичну позицію в разі суттєвої зміни нормативного регулювання, залучення спеціалістів та призначення експертизи у конституційному провадженні.

Ключові поняття: юридичні позиції, каталог юридичних позицій, мотивувальна і резолютивна частина актів КСУ, джерело права, джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу.

2.3. Тематичний план

/п	Назва теми	Обсяг навчальних занять (год.)							
		Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
		Усь ого	Лек ції	Зан кт.	СР	Усь ого	Лек ції	Зан кт.	СР

2		0							
Модуль №1 «Питання верховенства права»									
		1 семестр				1 семестр			
.1	Принцип верховенства права у системі загальноправових принципів.	7			3	8			5
.2	Право і закон: співвідношення понять.	9			3	8			7
.3	Верховенство права як основоположний принцип правової системи України	1			5	3			0
.4	Верховенство права і права людини.	1			5	8			5
.5	Гарантії забезпечення принципу верховенства права в Україні.	1			5	9			7
.6	Принцип верховенства права в документах міжнародних організацій.	1			5	1			0
.7	Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні. Вимоги верховенства права.	9			5	1			0
.8	Юридичні позиції Конституційного Суду України.	8			5	6			5
.9	Виконання модульної контрольної (домашньої) роботи	7			5				

	2								0
						7			5
	Усього за модулем №1	80	5	0	35	80		0	62
	Усього за навчальною дисципліною	80	5	0	35	80		0	62

2.4. Завдання на контрольну (домашню) роботу (ЗФН).

Основною метою виконання контрольної (домашньої) роботи є залучення студентів до творчої навчально-пошукової діяльності, результати якої можуть бути представлені у вигляді рефератів, аналізом наукових статей за конкретно визначеними темами. Передбачається також можливість виступів студентів із рефератами та доповідями під час проведення аудиторних занять. Завдання для виконання розробляються автором робочої програми. Навчальні матеріали затверджуються протоколом засідання кафедри, доводяться до відома студента індивідуально і виконуються відповідно до методичних рекомендацій. Час, потрібний для виконання контрольної, складає 8 годин самостійної роботи.

2.5. Перелік питань для підготовки до підсумкової контрольної роботи

Перелік питань та зміст завдань для підготовки до екзамену або підсумкової контрольної роботи, розробляються провідними викладачами кафедри відповідно до робочої програми, та затверджуються протоколом засідання кафедри та доводяться до відома студентів.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ для контрольної домашньої роботи з дисципліни «Верховенство права»

1. Витоки ідеї верховенства права.
2. Три основні принципи теорії верховенства права А.Дайсі.
3. Поняття принципів у праві.
4. Принцип особистої недоторканності людини.
5. Принцип верховенства права та аспекти принципів права.
6. Поняття об'єктивного та суб'єктивного права.
7. Характерні риси принципів права.
8. Три групи міжгалузевих принципів права з історичного погляду.
9. Верховенство права як пріоритет найвищих загальнолюдських цінностей.
10. Загальнолюдські принципи права та їх види.
11. Визначення у нормативно-правових актах найважливіших сфер суспільного розвитку.
12. Право на життя як вимога принципу верховенства права.
13. Національна правова система України і загальнолюдські принципи права.
14. Проблема співвідношення права і закону.
15. Два підходи до вирішення проблеми співвідношення права і закону.
16. Ідеї та ідеали як критерії правового закону.
17. Проблеми критеріїв правового закону.
18. Цінність права.

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 10 з 13	

19. Категорія справедливості та її роль у визначенні правової природи законів.
20. «Загальна воля» як критерій правового закону: ілюзії та реальність.
21. Принцип верховенства права і права людини.
22. Принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина.
23. Права і свободи людини та громадянина.
24. Класифікація конституційних прав і свобод людини та громадянина.
25. Конституційні обов'язки людини і громадянина та держави.
26. Категорія справедливості як критерій правового закону.
27. Загальні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
28. Спеціально-юридичні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
29. Ефективні механізми контролю за відповідністю законодавства Конституції України та міжнародним пактам про права людини.
30. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
31. Принцип верховенства права в діяльності Конституційного Суду України.
32. Міжнародно-правові гарантії забезпечення принципу верховенства права.
33. Верховенство права та інститут конституційної скарги.
34. Міжнародні документи про права людини
35. Практика Європейського суду з прав людини як додатковий засіб забезпечення принципу верховенства права.
36. Принцип верховенства права у Загальній декларації прав людини.
37. Закріплення принципу верховенства права у Статуті Ради Європи.
38. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як інструмент забезпечення верховенства права.
39. Тлумачення та застосування принципу верховенства права Європейським Судом з прав людини.
40. Верховенство права і правова держава: співвідношення.
41. Історія виникнення та розвитку правової держави.
42. Поняття та ознаки правової держави.
43. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві.
44. Принцип взаємної відповідальності особи та держави.
45. Принцип верховенства права у практиці конституційного судочинства.
46. Стандарти правової держави в рішеннях Конституційного суду України.
47. Загальна характеристика вимог верховенства права (у діяльності Конституційного Суду України).
48. Принципи, що декларують загальнолюдські цінності.
49. Принципи, що декларують побудову державної влади.
50. Принципи, що характеризують правову систему.
51. Принципи, які є правовою базою для реалізації основоположних соціальних прав.
52. Принципи, що забезпечують діяльність системи правосуддя.
53. Верховенство права та судова практика Європейського Суду з прав людини стосовно України із забезпечення виконання судових рішень.
54. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади.
55. Шляхи реалізації принципу верховенства права в Україні.
56. Тлумачення принципу верховенства права Міжнародною комісією юристів.

57. Верховенство права: українські реалії та перспективи.
58. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин.
59. Принцип верховенства права і правової держави: єдність основних вимог.
60. Правовий закон: проблема критеріїв.
61. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні.
62. Реалізація принципу верховенства права у правотворчій, правозастосовній та судовій сферах.
63. Поняття юридичних позицій Конституційного Суду України.
64. Загальнообов'язковість юридичних позицій.
65. Юридичні позиції Конституційного Суду України щодо верховенства права.
66. Можливості змінити юридичну позицію в разі суттєвої зміни нормативного регулювання.

2.6. ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Модульна контрольна робота з „Верховенства права” для студентів юридичного факультету спеціальності „Правознавство”

Варіант 1

1. Теоретичні питання:

1. Верховенство права як пріоритет найвищих загальнолюдських цінностей.
2. Концепції правового і неправового закону.
3. Незалежна міжнародна організація World Justice Project була заснована у 2006 році для дослідження ситуації з верховенством права у світі. Індекс верховенства права складається раз на два роки. Він відображає забезпечення законності в країні і враховує 8 ключових показників.

Які конкретно показники розвитку можуть свідчити про рівень верховенства права у державі?

2. Тести:

1. Концепція верховенства права виникає на ґрунті:

- 1) теорії позитивного права;
- 2) теорії природного права;
- 3) теорії суспільного договору.

2. Засновником теорії верховенства права є:

- 1) А. Дайсі;
- 2) Ш. Монтеск'є;
- 3) М. Драгоманов.

3. Три основні принципи засновника теорії верховенства права:

- 1) відсутність деспотичної влади, рівність перед законом, конституція є результатом свобод, які надані громадянам;
- 2) теорія правової держави, верховенство закону, непротиріччя норм права;
- 3) верховенство конституції, принцип справедливості, захист прав і свобод.

4. Сутність принципу пріоритету прав і свобод людини і громадянина:

- 1) забезпечення і гарантування прав і свобод державою;
- 2) кількість та якість прав людини;
- 3) необхідність попередження соціальних катаклізмів і потрясінь.

5. Принципи права залежать від:

- 1) форми державного правління;
- 2) форми державного устрою;
- 3) певного рівня розвитку суспільства.

6. Об'єктивне право – це:

- 1) система встановлених чи санкціонованих державою норм;
- 2) можливості та повноваження, що належать суб'єктам у межах норм права;
- 3) розгляд правової дійсності у двох аспектах.

7. Суб'єктивні юридичні права виникають на підставі:

- 1) інтересів громадян;
- 2) можливостей, які надає державно-правовий режим;
- 3) нормативно-правових актів, загальнообов'язкових норм.

8. Об'єктивне право залежить від:

- 1) об'єктивних умов розвитку суспільства;
- 2) обізнаності громадян про свої права;
- 3) активних дій інших суб'єктів.

9. Об'єктивне право потребує:

- 1) обізнаності громадян про своє право;
- 2) звернення до відповідних міжнародних судових установ;
- 3) конкретизації індивідуальними актами.

10. Принципи, що характеризують загальне ставлення до права та закону:

- 1) закон не має зворотної дії, усі повинні додержуватися законів, принцип законності;
- 2) право на особисту недоторканність, презумпція невинуватості;
- 3) ніхто не морже бути суддею у власній справі, відповідальність настає лише за вину, хай буде вислухана й друга сторона.

Варіант 2

1. Теоретичні питання:

1. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві.
2. Спеціальні юридичні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
3. З історичного погляду правознавці виокремлюють три групи міжгалузевих принципів права, кожна з яких розкриває певний аспект права. Наведіть приклади до групи принципів, що характеризують *загальне ставлення до права та закону*.

2. Тести:

1. Загальнолюдські цінності як пріоритет верховенства права:

- 1) формуються у процесі становлення і розвитку суспільства;
- 2) залежать від виду державно-правового режиму;
- 3) залежать від основних засобів їх досягнення.

2. Впровадження загальнолюдських принципів у національну юридичну практику та національне законодавство відбувається:

- 1) через напрацювання юридичної доктрини.
- 2) через виконання державою взятих на себе міжнародних зобов'язань, у процесі адаптації національного законодавства до законодавства регіональних спільнот;
- 3) шляхом загальнонародного референдуму.

3. Верховенство права полягає у визначенні найважливіших сфер суспільного життя:

- 1) постановами Верховної Ради України;
- 2) законами;
- 3) інструкціями.

4.«Право полягає у свободі чинити або не чинити щось, а закон визначає і зобов'язує чинити певним чином» - ці слова належать:

- 1)Шарлю Монтеск'є;
- 2)Томасу Гоббсу;
- 3)Михайлу Драгоманову.

5.Позитивістський підхід до розуміння співвідношення права і закону полягає у тому, що:

- 1)держава є єдиним і виключним джерелом права;
- 2)право як регулятор суспільних відносин вважається відносно незалежним від держави, навіть передує закону;
- 3)держава є виключним творцем і джерелом законів.

6.Природно-правовий підхід до розуміння співвідношення права і закону полягає у тому, що:

- 1)держава є єдиним і виключним джерелом права;
- 2)право як регулятор суспільних відносин вважається відносно незалежним від держави, навіть передує закону;
- 3)держава є виключним творцем і джерелом законів.

7.«Загальна воля» як критерій правового закону – це:

- 1)воля всього суспільства адекватно відображається в законах;
- 2)пануючі в суспільстві соціальні цінності;
- 3)нормативно закріплена справедливість.

8.«Правовий ідеал» як критерій правового закону – це:

- 1)воля всього суспільства адекватно відображається в законах;
- 2)пануючі в суспільстві соціальні цінності;
- 3)нормативно закріплена справедливість.

9.Вирішення проблеми критеріїв правового закону можливе, якщо право пов'язується:

- 1)з правами людини;
- 2)із суспільною необхідністю;
- 3)з конституційністю прийнятих законів.

10.Основою правового закону і принципу верховенства права мають бути:

- 1)ефективна судова реформа;
- 2)фундаментальні права людини;
- 3)якісні закони.

Варіант 3

1. Теоретичні питання:

- 1.Національна правова система України і загальнолюдські принципи права.
- 2.Категорія справедливості як критерій правового закону.
3. З історичного погляду правознавці виокремлюють три групи міжгалузевих принципів права, кожна з яких розкриває певний аспект права. Наведіть приклади до групи принципів, що характеризують *ставлення до людини як найвищої цінності*.

2. Тести:

1.Конституційний Суд України може визнати закон:

- 1)неправовим;
- 2)неконституційним;
- 3)несправедливим.

2.Концепція правового і неправового закону суперечить принципіві:

- 1)закон діє до тих пір, доки не буде скасований у встановленому порядку;

- 2) людина має право на особисту недоторканність;
- 3) хай буде вислухана і друга сторона.

3. Принцип верховенства закону означає:

- 1) провідну роль закону у правовій системі;
- 2) ієрархічність державних органів;
- 3) законодавча влада створює основу правонаступництва в суспільстві та державі.

4. Поняття справедливості не може бути визначено чітко та однозначно тому, що:

- 1) є оціночним поняттям;
- 2) залежить від розсуду судді;
- 3) залежить від рішення Конституційного Суду України.

5. Термін права держава (Rechtstaat) вперше вживають у працях:

- 1) Ж.-Ж. Руссо, Вольтер;
- 2) Г. Гроцій, Дж. Локк;
- 3) К. Т. Велькер, Р. фон Моль.

6. Теорію поліцейської держави (Polizeistaat) започаткував:

- 1) Х. Вольф;
- 2) Шершеневич;
- 3) Протагор.

7. Теорію поліцейської держави характеризує:

- 1) визначення меж діяльності державної влади;
- 2) керування всіма видами людської діяльності;
- 3) поділ вдали на три гілки.

8. Концепція верховенства права:

- 1) є одним із варіантів теорії правової держави;
- 2) впливає з теорії поліцейської держави;
- 3) паралізує процес звільнення особи від всебічного піклування з боку влади.

9. Ідеї про пріоритетне значення прав і свобод людини, взаємозв'язок між громадянським суспільством і природними правами обстоював у своїй праці:

- 1) «Про дух законів» Ш. Монтеस्क'є;
- 2) «Вільний союз – вільна спілка» М. Драгоманов;
- 3) «Правова держава» К. Іль.

10. Правова держава зароджується і функціонує в умовах:

- 1) проголошення в конституції країни;
- 2) громадянського суспільства;
- 3) розробки науково-правової доктрини.

Варіант 4

1. Теоретичні питання:

1. Співвідношення права і закону.
2. Принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина.
3. З історичного погляду правознавці виокремлюють три групи міжгалузевих принципів права, кожна з яких розкриває певний аспект права.

Наведіть приклади до групи принципів, що пов'язані зі *встановленням істини при вирішенні спорів, із дослідженням доказів.*

2. Тести:

1. Принцип поділу влади, сформульований Ш. Монтеस्क'є у творі «Про дух законів», вважається обов'язковою ознакою:

- 1) правової держави;
- 2) поліцейської держави;

3) громадянського суспільства.

2. Суть принципу взаємної відповідальності держави та особи:

- 1) постійний контроль з боку громадськості за діяльністю державних органів;
- 2) здійснення правосуддя виключно судом;
- 3) встановлення законодавчих обмежень активності держави; належне виконання кожним своїх обов'язків.

3. У правовій державі поведінка людини регулюється на основі принципу:

- 1) людині заборонено все, крім того, що прямо дозволено законом;
- 2) людині дозволено все, що прямо не заборонено законом;
- 3) якщо метою правового впливу держави є охорона – домінуючими будуть обмежуючі засоби.

4. Виберіть правильне висловлювання:

- 1) держава створює право;
- 2) держава надає праву формальної визначеності;
- 3) держава створює громадянське суспільство.

5. Батьком теорії правової держави традиційно вважають німецького філософа

I. Канта, який обґрунтував:

- 1) принцип взаємної відповідальності особи та держави;
- 2) ідею громадянського суспільства;
- 3) ідею правового державного облаштування.

6. Головна ознака правової держави:

- 1) правова норма має бути формально однаковою і залежати від різних важливих характеристик;
- 2) визнання і юридична захищеність прав і свобод людини і громадянина;
- 3) партійність права.

7. У принципах права відображується:

- 1) світовий досвід розвитку права;
- 2) рішення судів;
- 3) науково-правова доктрина.

8. В умовах правової держави і громадянського суспільства межі основоположних прав і свобод встановлюються:

- 1) конституціями, міжнародно-правовими актами, законами;
- 2) підзаконними нормативно-правовими актами;
- 3) рекомендаціями Венеціанської комісії.

9. Міжнародні стандарти у сфері гарантування прав людини, їх обсяг закріплені:

- 1) у рішеннях Пленуму Верховного Суду України;
- 2) у рішеннях Конституційного Суду України.
- 3) міжнародних документах про права людини.

10. Дотримання прав людини залежить:

- а) лише від роботи правоохоронних органів;
- б) від етичних та моральних міркувань, що переважають в суспільстві;
- в) від вчасно проведеної судової реформи.

Варіант 5

1. Теоретичні питання:

1. Цінність права.
2. Права і свободи людини і громадянина як основа верховенства права.
3. Серед загальнолюдських цінностей окремо називають *вищі цінності* – це частина матеріальних, духовних і соціально-політичних цінностей, які мають загальнонародне і загальнолюдське значення. Наведіть приклади таких цінностей.

2. Тести:

1. Особисті (громадянські) права:

- а) можуть бути подаровані або передані іншим суб'єктам;
- б) виникають від народження та існують довічно;
- в) особа може відмовитися від цих прав.

2. Економічні і соціальні права:

- а) вимагають від держави позитивних зусиль;
- б) держава не повинна втручатися у здійснення цих прав;
- в) їх називають негативними правами.

3. Культурні права:

- а) залежать від рівня розвитку держави і суспільства;
- б) виникають від народження та існують довічно;
- в) можуть бути подаровані або передані іншим суб'єктам.

4. Економічні, соціальні і культурні права:

- а) визначають рівень політичної свободи в суспільстві;
- б) залежать від рівня розвитку держави та її сутності;
- в) це природні права людини.

5. Назвіть правильне твердження:

- 1) Проголошення принципу верховенства права є показником втілення прав і свобод на практиці;
- 2) Держава повинна забезпечити реалізацію конституційних прав і свобод, створити механізм контролю у сфері прав людини;
- 3) Вирішення проблеми критеріїв правового закону можливе, якщо право пов'язується з конституційністю прийнятих законів.

6. Систему конституційно-правових гарантій прав людини складають:

- 1) економічні, політичні, соціальні, духовні гарантії;
- 2) юридичні, міжнародно-правові гарантії;
- 3) створення сприятливих умов для перетворення законодавчо закріплених прав на реальну дійсність.

7. До правових гарантій прав людини відносять:

- 1) діяльність органів держави, місцевого самоврядування, посадових осіб, політичних партій, громадських організацій;
- 2) норми-принципи, юридичну відповідальність, юридичні обов'язки;
- 3) діяльність міжнародних правозахисних організацій.

8. Систему організаційно-правових гарантій прав людини становлять:

- 1) Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, прокуратура України, політичні партії;
- 2) принцип невідчужуваності прав і свобод, принцип непорушності прав і свобод, принцип рівноправності громадян;
- 3) норми-принципи.

9. Відповідно до європейської концепції судового конституційного контролю, яку розробив австрійський вчений Г.Кельзен, конституційний контроль здійснюють:

- 1) загальні суди або їх вищі судові органи;
- 2) Конституційний Суд, Конституційна Рада;
- 3) парламенти держав.

10. Мінімальна достатність правового регулювання суспільних відносин означає:

- 1) право регулює суспільні відносини залежно від потреб державно-правового режиму;
- 2) право має регулювати усі сфери суспільних відносин;
- 3) право має діяти лише там, де інші соціальні норми є неефективними.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» - ставиться за наявності повної відповіді зі всебічним розкриттям питання;
«добре» - ставиться за наявності незначних неточностей при відповіді на питання;
«задовільно» - ставиться за наявності поверхової відповіді на питання без розкриття причин та умов;
«незадовільно» - ставиться за наявності суттєвих помилок при відповіді на питання або за відсутності відповіді.

2.7. Перелік питань для підготовки до екзамену

Перелік питань та зміст завдань для підготовки до екзамену розробляються провідними викладачами та затверджуються протоколом засідання кафедри та доводяться до відома студентів.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ з дисципліни «Верховенство права»

1. Витоки ідеї верховенства права.
2. Три основні принципи теорії верховенства права А.Дайсі.
3. Поняття принципів у праві.
4. Принцип особистої недоторканності людини.
5. Принцип верховенства права та аспекти принципів права.
6. Поняття об'єктивного та суб'єктивного права.
7. Характерні риси принципів права.
8. Три групи міжгалузевих принципів права з історичного погляду.
9. Верховенство права як пріоритет найвищих загальнолюдських цінностей.
10. Загальнолюдські принципи права та їх види.
11. Визначення у нормативно-правових актах найважливіших сфер суспільного розвитку.
12. Право на життя як вимога принципу верховенства права.
13. Національна правова система України і загальнолюдські принципи права.
14. Проблема співвідношення права і закону.
15. Два підходи до вирішення проблеми співвідношення права і закону.
16. Ідеї та ідеали як критерії правового закону.
17. Проблеми критеріїв правового закону.
18. Цінність права.
19. Категорія справедливості та її роль у визначенні правової природи законів.
20. «Загальна воля» як критерій правового закону: ілюзії та реальність.
21. Принцип верховенства права і права людини.
22. Принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина.
23. Права і свободи людини та громадянина.
24. Класифікація конституційних прав і свобод людини та громадянина.
25. Конституційні обов'язки людини і громадянина та держави.
26. Категорія справедливості як критерій правового закону.
27. Загальні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
28. Спеціально-юридичні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
29. Ефективні механізми контролю за відповідністю законодавства Конституції України та міжнародним пактам про права людини.

30. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
31. Принцип верховенства права в діяльності Конституційного Суду України.
32. Міжнародно-правові гарантії забезпечення принципу верховенства права.
33. Верховенство права та інститут конституційної скарги.
34. Принцип верховенства права у міжнародних актах про права людини.
35. Практика Європейського суду з прав людини як додатковий засіб забезпечення принципу верховенства права.
36. Принцип верховенства права у Загальній декларації прав людини.
37. Закріплення принципу верховенства права у Статуті Ради Європи.
38. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як інструмент забезпечення верховенства права.
39. Тлумачення та застосування принципу верховенства права Європейським Судом з прав людини.
40. Верховенство права і правова держава: співвідношення.
41. Історія виникнення та розвитку правової держави.
42. Поняття та ознаки правової держави.
43. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві.
44. Принцип взаємної відповідальності особи та держави.
45. Принцип верховенства права у практиці конституційного судочинства.
46. Стандарти правової держави в рішеннях Конституційного суду України.
47. Загальна характеристика вимог верховенства права (у діяльності Конституційного Суду України).
48. Принципи, що декларують загальнолюдські цінності.
49. Принципи, що декларують побудову державної влади.
50. Принципи, що характеризують правову систему.
51. Принципи, які є правовою базою для реалізації основоположних соціальних прав.
52. Принципи, що забезпечують діяльність системи правосуддя.
53. Верховенство права та судова практика Європейського Суду з прав людини стосовно України із забезпечення виконання судових рішень.
54. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади.
55. Шляхи реалізації принципу верховенства права в Україні.
56. Тлумачення принципу верховенства права Міжнародною комісією юристів.
57. Верховенство права: українські реалії та перспективи.
58. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин.
59. Принцип верховенства права і правової держави: єдність основних вимог.
60. Правовий закон: проблема критеріїв.
61. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні.
62. Реалізація принципу верховенства права у правотворчій, правозастосовній та судовій сферах.
63. Принцип верховенства права і правової держави: єдність основних вимог.
64. Загальнолюдські цінності, що розкривають суть принципу верховенства права.
65. Категорія справедливості як критерій правового закону з позицій верховенства права.
66. Проблема співвідношення права та моралі.
67. Поняття та риси верховенства права.

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 19 з 13	

68. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві.
69. Доктрини країн континентальної Європи, споріднені з верховенством права.
70. Принципи, що характеризують *загальне ставлення до права та закону*.
71. Принципи, що характеризують *ставлення до людини як найвищої цінності*.
72. Принципи, що пов'язані зі *встановленням істини при вирішенні спорів, із дослідженням доказів*.
73. *Вищі цінності* у системі загальнолюдських цінностей.
74. Застосування Конституції України як акта прямої дії з позицій верховенства права.
75. Англійська доктрина верховенства права (rule of law).
76. Впровадження загальнолюдських принципів у національну юридичну практику та національне законодавство.
77. Загальнолюдські цінності, що розкривають суть принципу верховенства права.
78. Вплив вислову Протагора «Людина є мірою всіх речей» на вирішення проблеми критеріїв правового закону.
79. Проблема критеріїв правового закону.
80. Проблема співвідношення права та моралі.
81. Поняття та риси верховенства права.
82. Міжнародно-правові гарантії забезпечення принципу верховенства права.
83. Верховенство права та інститут конституційної скарги.
84. Верховенство права у міжнародних документах про права людини.
85. Практика Європейського суду з прав людини як додатковий засіб забезпечення принципу верховенства права.
86. Застосування принципу верховенства права у рішеннях Конституційного Суду України.
87. Застосування принципу верховенства права у рішеннях Європейського Суду з прав людини.
88. Значення праці Альберта Дайсі «Вступ до вивчення конституційного права».
89. Категорія справедливості як критерій правового закону з позицій верховенства права.
90. Спеціально-юридичні гарантії забезпечення принципу верховенства права.

2.8. Зразок екзаменаційного білету:

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра конституційного та адміністративного права

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ О.А.Гусар
«___» _____ 2023 р.

Екзаменаційний білет
з дисципліни «Верховенство права»

варіант 1

1. Витоки ідеї верховенства права.
2. Категорія справедливості як критерій правового закону.

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 20 з 13	

3. Стандарти правової держави в рішеннях Конституційного суду України.

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 12 від «27» вересня 2023 року
Викладач _____ доц. Чулінда Л.І.

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Методи навчання

При вивчення навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний метод; метод проблемного викладу; дослідницький метод; навчальна дискусія, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль, виконання навчальних та індивідуальних завдань, он-лайн навчання.

Реалізація цих методів здійснюється при проведенні лекцій, демонстрацій, самостійному вирішенні задач, роботі із законодавством, науковою та навчальною літературою.

3.2. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

3.1. Основні рекомендовані джерела

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Козюбра М. Взаємозв'язки між народовладдям, парламентаризмом та верховенством права: європейські стандарти і сучасні українські реалії. *Право України*. 2019. № 11. С. 83 – 87.
3. Моніч Б.С. Роль і значення правових позицій Конституційного Суду України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. №2. С.47-58.
4. Безчастний В.М., Запорожень В.І. Інститут конституційної скарги в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (72) 2020. <https://ccu.gov.ua/novyna/instytut-konstytuciynoyi-skargy-v-ukrayini-suchasnyu-stand-ta-perspektyvu-rozvytku-naukova>
5. Берназюк Я. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. 2020. <https://sud.ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudom-naybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu>

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 21 з 13	

6. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Верховенство права: методологія тлумачення та застосування : *навч.-метод. посібник*. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 236 с.
7. Гусар О.А., Чулінда Л.І. Міжнародно-правові санкції у сфері цивільної авіації. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №10. С.44-54. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-44-54](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-44-54).
8. Данко В.Й., Белов В.М. Правові позиції Конституційного Суду України: аналіз правової доктрини. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Випуск 73: частина 2. С.174-181.
9. Рабінович П. М., Рабінович С. П., Панкевич О. З. Пошук верховенства права як балансування соціальних інтересів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 15–35.
10. Спінчевська О.М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. №3 (116). С. 57 -67.
11. Тертишник В. Інтегративна модель засади верховенства права та її реалізація в розвитку доктрини й процесуальної форми змагального кримінального судочинства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С.187-193.
12. Томкіна О.О. Верховенство права як основоположний конституційний принцип законодавчої діяльності. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 112-119.
13. Турченко О.Г. Вплив практики ЄСПЛ на адміністративне судочинство. Еволюція адміністративної юстиції: 20 років самостійності. *Матеріали науково-практичної конференції*. Вінниця, 2022. С. 27–30.
14. Чулінда Л. І. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС як складова процесу інтеграції України до Європейського Союзу. *Журнал європейського і порівняльного права*. Випуск 12 / 1-2, 2020. С.119-125.

3.2.Додаткові рекомендовані джерела

1. Верховенство права (доповідь, схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року)
2. Вісник Конституційного Суду України. Загальнодержавне періодичне видання/ URL: <http://www.ccu.gov.ua/>
3. Вісник Верховного Суду України. Загальнодержавне періодичне видання. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf
4. Принцип res judicata у практиці ЄСПЛ: ключові рішення. 2021. <https://www.echr.com.ua/princip-res-judicata-u-praktici-yespl-klyuchovi-rishennya/>

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 22 з 13	

5. Тетяна Комарова "Захист прав людини у зв'язку із імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС": <https://youtu.be/HVCSN6wxel0>

6. Буткевич В. Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні. *Право України*. 2019. №4. С.36-41.

7. Обов'язкова вакцинація і п'ять історичних рішень ЄСПЛ. URL: https://zaxid.net/obovyazkova_vaksynatsiya_i_pyat_istorichnih_rishen_espil_n1529333#:~:text=Тут%20у%20контексті%20соціальної%20солідарності,забезпечити%20повагу%20до%20прав%20кожного%2/

3.3 Інформаційні ресурси в Інтернеті

3.3.1. Маркус Бранд «Процес конституційної реформи в Україні: процедурні та змістовні виклики»: <https://youtu.be/LSLckCGEqCo>

3.3.2. Лаурель Білер на тему «Верховенство права в кримінальному судочинстві США»: <https://youtu.be/5-G5RinMWEM>

4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ СТУДЕНТОМ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ.

4.1. Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи здійснюється в балах відповідно до табл.4.1.

Таблиця 4.1

	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Вид навчальної роботи	Модуль №1	
	1 семестр	1 семестр
Виконання завдань на практичних заняттях	40	5бх5=25
Виконання та захист домашнього завдання (контрольної роботи)	-	15
<i>Для допуску до виконання модульної контрольної роботи №1 студент має набрати не менше</i>	<i>42 балів</i>	-
Виконання модульної контрольної роботи №1	20	-
Підсумкова семестрова контрольна робота	-	20
Усього за модулем №1	60	60
Семестровий екзамен	40	40
Усього за дисципліною	100	

4.2. Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

4.3. Сума рейтингових оцінок, отриманих студентом за окремі види виконаної навчальної роботи, становить поточну модульну рейтингову оцінку, яка заноситься до

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Верховенство права»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 13.01.001-2020
		стор. 23 з 13	

відомості модульного контролю.

4.4. Сума поточної та контрольної модульних рейтингових оцінок становить підсумкову модульну рейтингову оцінку, яка в балах та за національною шкалою заноситься до відомості модульного контролю.

4.5. Сума підсумкової семестрової модульної та залікової рейтингових оцінок у балах становить підсумкову семестрову рейтингову оцінку, яка перераховується в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Відповідність підсумкової семестрової рейтингової оцінки в балах оцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

4.6. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка в балах, за національною шкалою та шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента.

4.7. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка заноситься до залікової книжки та навчальної картки студента, наприклад, так: **92/Відм./А**, **87/Добре/В**, **79/Добре/С**, **68/Задов./D**, **65/Задов./E** тощо.

4.8. Підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни дорівнює підсумковій семестровій рейтинговій оцінці. Зазначена підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни заноситься до Додатку до диплома.

(Ф 03.02 – 01)

АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТА

№ п рим.	Куди переда но (підроз діл)	Дата вида чі	П.І.Б. отримувача	Підпис отримувача	Примітк и

(Ф 03.02 – 02)

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Підпис ознайоми ної особи	Дата ознайоми лення	Приміт ки

(Ф 03.02 – 04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

№ пор.	Прізвище ім'я по- батькові	Дата ревізії	Підпи с	Висновок щодо адекватності

(Ф 03.02 – 03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ з міни	№ листа (сторінки)				Пі дпис особи, яка внесла зміни	Дат а внесення зміни	Дат а вве дення зміни
	Зміне ного	Заміне ного	Н ового	Ан ульо- ван			

(Ф 03.02 – 32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

Система менеджменту якості.
Робоча програма
навчальної дисципліни
«Верховенство права»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
РП 13.01.001-2020

стор. 25 з 13

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджено				
Узгоджено				